ORIENTAL INSTITUTE, BARODA.

Acc. No. 23740.

Subject शुद्धाद्वैतम्

Name गायत्रीभाष्यम्

Author वल्लभाचार्य

Age —

Extent fols. 17 Grs. 96

Language Sanskrit

Script Devanagari

Source:- Prof. G. H. Bhatt. BARODA

Cost. Gift.

ORIENTAL INSTITUTE
BARODA (INDIA)

गायत्रीभाष्यम्

ORIENTAL INSTITUTE
BARODA (INDIA)

॥१॥

श्रीगोपीजनवल्लभायनमः॥ श्रीकृष्णः स्वात्मनास
र्वमुत्पाद्यविविधंजगत्॥ तदात्मकांसवोधायप्राहब्रह्मा
भवत्स्वयम्॥१॥ तत्रसर्गादिभिः क्रीडन्नित्यानंदरसा
त्मकः॥ निजभावप्रकाशायगायत्रीरूपतःह्यसौ॥२॥ ॥२॥
मायषड्गुणयुतंसर्ववेदवीजंगुणातिगं॥ सर्वावताररूपं

हिसर्वतत्वोपदृष्टंहितम्॥३॥श्रृंगारैश्वर्य्यसंयुक्तंपुरुषद्व
यश्रणम्॥मनसासर्वेंद्रियाक्ष्मादिचतुर्विंशात्तत्वंततः
ध॥मार्गत्रयप्रकटनंभावत्रयविवर्द्धनम्॥सच्चिदानंद
पूर्णंचत्रिपदेतिप्रकीर्त्तितं॥५॥छंदोमंत्रस्यगायत्रीप्रेमो
ल्लासाद्दहन्निशम्॥गायंतंत्रायतेभावमाह्लादयतिचै

॥३॥

वह्नि॥६॥विश्वामित्रोजगन्मित्रमृषिर्ब्रह्महरिस्स्वय
म्॥मित्रेवर्षोविधिप्रोक्तः पूर्वाच्चापिप्रतीयते॥७॥
सवितासर्वबीजानांनिदानंदेवतास्यहि॥आचार्यो
भगवानग्निर्मुखमस्यप्र·कीर्त्तितं॥८॥गतिज्ञानार्थ
धातुत्वानलोपाच्चप्रतीयते॥लोपस्यादर्शनात्मया

२

त्मोक्तानुकृतिर्मता ॥ १९ ॥ ब्रह्मा शिरो जगद्बीजं सत्यलो
कस्थितेरपि ॥ यज्ञात्मको जगद्व्यापी शृंगाररसवि
ग्रहः ॥ २० ॥ विष्णुर्हृदयमित्युक्तं हृद्यपं हृदयं स्मृतो ॥ तत्र
धर्मप्रधानत्वात्सर्वं च स्वयमेव हि ॥ २१ ॥ रुद्रः शिखेति
कथ्यते नातु क्लेशात्मा स निरूपितः ॥ [illegible]

॥३॥ ॥ ॥अहंकारोवंधरूपइतिवक्ताप्रिख्यामता॥२२॥
मुखस्याग्नित्वकथनान्नत्वात्तावाप्रिख्यामता॥लौकि
कीडुष्टदाहायघोरातनुरितिस्मृतेः॥२३॥पृथिवीमग
वत्कीर्तिरूपत्वेः कारणंमतं॥नक्तिबोधायचरणारे ॥३॥
णुरूपत्वकीर्तनम्॥२४॥प्रियत्वायहरेः सर्वप्राणि

त्मत्वेनवर्णनम् ॥ शुक्लभास्वररूपंतुश्वेतवर्णोतिकी
र्त्तितम् ॥ २५ ॥ भगवद्योगतासिद्धेः श्वेतः सर्वोधिकोम
तः ॥ सांख्यायनसगोत्रत्वंभगवद्योगसिद्धये ॥ २६ ॥
सहिब्रह्मपरंजीवः सच्चिदानंदतोभयोः ॥ सगोत्रत्व
मितः प्रोक्तंनवैलक्षण्यमणावपि ॥ २७ ॥ भगादेशाद

ORIENTAL INSTITUTE
BARODA (INDIA)

॥४॥

योवापिशास्त्रयश्चेन्द्रियाणि च ॥ ज्ञानानिखंडाखंडा ।
निकुर्वतो सर्वविनिश्चयात् ॥ २८ ॥ धामान्यपरोविभावा
वासर्वोपनिषदः शिरः ॥ समीपनयनेविष्णोर्विनि
योगः प्रकीर्तितः ॥ २९ ॥ सप्तव्याहृतयः प्रोक्ता भूरैश्व ॥५॥
र्यमुदाहृतं ॥ सर्वाधारस्ततस्तावच्छक्तित्वान्नास्य ।

वाधनम्॥२०॥अन्तरिक्षत्वकथनाद्ध्रुवोवीर्य्यंनिरू
पितं॥भुवःश्रीःश्रीर्मनुष्यस्यकथनाद्ध्रुवोसीयंते
२१॥महोयशःपरंप्रोक्तंमुखंतेजस्ततोत्रहि॥जनो
वैराग्यमित्युक्तंतापनाज्ञाकतायतः॥२२॥जनतायांवु
तन्मुख्यमतोजनइतीरितम्॥यस्यज्ञानमयंप्रोक्तंत

पस्तस्मात्तद्देवहि ॥२३॥ सत्यंपरमितिप्रोक्तंस्वरूप
मितिनिश्चितं ॥२४॥ लोकवेदप्रसिद्धार्थकथनाय
तदीयतां ॥ ह्यादृशात्मतत्वकथनात्मविनापुरुषोत्तमः
२५॥ रूपमात्रप्राप्तिजनकवरणीयमितीरितम् ॥ वर
णोस्वार्थपरतानिष्ठस्यैवृणुतेयतः ॥२६॥ अन्योन्यर

सवोधायतथावामसमुदीरितम् ॥ भयकामाद्यभावा
यभोग्यत्वायवनर्जनं ॥ २७ ॥ दश्यालीलावबोधायदेव
त्वंदुर्ल्लभंत्वतः । दशावस्थावबोधायप्रीतिध्यानंच
कीर्त्तितम् ॥ २८ ॥ स्वस्यायोग्यत्वतोवुद्धिप्रेरणंध्रुवव
न्मतम् ॥ निरोधसिद्धयेधीस्तुवज्रत्वंपरिकीर्त्तितम्

॥६॥

२९॥ जीवेविकल्पकथनंतत्संबंधिप्रसिद्धये॥ निस
संबंधप्रसिद्ध्यर्थंबहीजीवेष्टयोमता॥ ३०॥ तस्मिंश्च
भाववोधायस्वभावख्यापनायच॥ वांछाधिकचज्ञाप
नायप्रकर्षपरिकीर्तितः॥ ३१॥ आशीरंतेऽर्पणताऽ ॥६॥
येप्रेरणंसर्वतोधिकम्॥ आपः श्रद्धाधर्ममूलंज्यो

तिरप्यस्फुटौपरौ॥३१॥नावाम्त्रयोमंत्रश्लैर्याप्रोक्ता
व्याहृतिभिःस्फुटाः॥३२॥दोषाभावायसर्वस्यब्रह्मात्मत्वे
नकीर्त्तनं॥३३॥नवीनभावजनकउभयोरतिवर्द्धनः
तेनप्रणावइत्युक्तस्तस्याप्यर्थोयमेवहि॥३४॥यस्य
देवेपराभक्तिर्यथादेवेतथागुरौ।तस्यैतेकथिता

ORIENTAL INSTITUTE
BARODA (INDIA)

७ ह्यर्थाः प्रकाशंते महात्मनः ॥ २४ ॥ इति श्रीमत्स्यभुह
स्लादरेषुगायत्र्यर्थविवरणम् ॥ अथगायत्र्यर्थो
लिख्यते ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः । ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो
देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ अस्यार्थः ७
यद्यपि प्रणवो व्याहृतयश्च तथा भवंति ॥ तथापि

तेषामर्थःस्पष्टोनेति॥गायत्र्यर्थोनिरूप्यते॥गायत्र्यं
तर्गततच्छब्दव्याख्यानरूपस्यसत्यपरमितिकालत्र
याबाधितंसर्वलोकप्रसिद्धंसत्यंपरंश्रेष्ठंपुरुषोत्त
मरूपंसर्ववेदप्रसिद्धमिति॥सवितुरिति॥सवितुरि
त्युक्तंप्रसवितुरिति॥गायत्रीहिवेदमातावेदत्रया

॥८॥

र्थंप्रतिपादिकाभवति।तेननिर्विघ्नवाक्प्रसवार्थं
गायत्र्याभगवद्रूपस्थानंकुर्वाणोगायत्र्यर्थमाह॥
तत्रगायत्र्यांजगत्प्रसवत्वेनसर्वकर्तृत्वंयथाकाम
धेनोःकल्पवृक्षाच्चिंतामणेर्मंत्रादयश्चजायमानाः
पदार्थाःदृश्यन्ते॥नहितेविकृताभवंति॥चतुर्विधपु ॥८॥

रुषार्थसिद्ध्यर्थंजगज्जननमित्यर्थः॥सर्वजीवानांसर्व
पुरुषार्थसिद्ध्यर्थंजगदित्युक्तंभवति॥गायत्र्यर्थोहिप्र
णवमात्रमुक्तंनस्थ्यातिमलयोर्वरेण्यभर्गइत्याह्लाभ्यां
चपद्याल्लक्षितौवरेण्यमितिभक्तिबीजं॥यमेवैष
वृणुतेतेनलभ्यइतिश्रुतेः॥एतेनपरस्यवरणत्वमुक्तं

यथाकन्यास्वामिमतेमेवमपतित्वेनवृणुतेवरोवा
तादृशींकन्यांस्वस्त्रीत्वेननतथाभगवान्स्वदासत्वे
नात्मीयत्वेनांगीकारंकरोतीत्युच्यते॥तथाचयथा
तदनंतरंनान्यत्रविनियोगस्तस्यास्तथैवैतस्यापी ॥ए॥
तिज्ञापितंभवति॥एवंकेनापिज्ञातुमशक्यमित्य

र्थः॥ वरणीयंसुंदरमिति॥ स्वदोषाभावोक्तः॥ भजनी
यगुणान्वदन्नेवकोऽस्वारमाह॥ भर्गइतिसंसारनि
वृत्तिः॥ भर्जयत्यखिलाविद्यामिति। भर्गस्तुशब्दः स
कारांतोव्याख्यातः स्वरूपस्फूर्त्यैवसर्वेषांसर्वाऽवि
द्यानाशकइत्यर्थः॥ स्वरूपमेवाऽविद्यानाशकस्य

ORIENTAL INSTITUTE
BARODA (INDIA)

॥२०॥ मेयवलमेतत्॥देवत्वेनसर्वज्ञत्वंअतएवतेदेवधी
महिइतिममसत्तानांतच्चानंसर्वंधाहितमितिध्या
येममप्रीतिंवाकुर्वामेत्यर्थः॥धियोयोनःप्रचोदया
त्।इतिधियःबुद्धीःप्रचोदयादितितेनप्रेरकत्वमा ॥२०॥
याति॥प्रकृष्टत्वेनमूलप्रकृतेस्तमस्वरूपपर्यंतंचोद

याद्दितिप्रेरयतिफलसंवंधं करोतीत्यर्थः ॥ गायत्री॰
वीजंवेदोवृक्षः ॥ श्रीभागवतंफलमिति ॥ फलसंवंधेन
श्रीभागवतप्रतिपाद्यंवेद्यंवास्तववस्तुइतिवास्तवंवस्तु
षु ॥ पिवतभागवतंरसमालयमितिरसंश्चालयं ॥ आ
ङ्पदर्थः ॥ लयोमोक्षः यद्वासाग्रेमोक्षोपिईषदतितु

॥२२॥

ल्लइति॥मोक्षाधिकाररसस्तुब्रह्मानंदात्मसुकृत्स्यम
जनानंदैयोजयेत्॥सररसस्तुरससमूहरासइति॥रा
सलीलैकतात्पर्यमित्यर्थः॥अतएवरासएवसर्वें
न्द्रियाबाह्यसाक्षात्स्वरूपसंबंधः मनोरथ्यांतरूपः॥ ११॥
यतोवाचोनिवर्त्तन्ते अप्राप्यमनसासहइतिश्रुतेः॥

आनंदब्रह्मणोविद्वान्नविभेतिकुतश्चनेतिश्रुतिप्रति
पाद्यंरसोवैसःरसंह्येवायंलब्ध्वानंदीभवतिइतिश्रु
तिरितिनन्वत्रचोदयादितिगायत्रीचतुर्थपादात्संन्या
साश्रमपर्यंतंप्रेरकत्वमायाति॥कथंसतीलैकतात्प
र्यमितिचेत्तत्राह॥भक्तिमार्गीयसंन्यासस्तुमादात्सु

॥२२॥

ष्टिस्फूतिरूपाणांरासमंडलमंडनानांस्वयमेवोक्तं ॥ सं
त्यसर्वविषयांस्तवपादमूलंप्राप्तेत्यादिचतुर्थाध्याये
ताः प्रतिभगवतोक्तं । एवंमदर्थोज्झितलोकवेदस्वाना
मितितस्यस्वात्मत्वेनपरमकारुण्यपन्नस्नेहास्पदप्रभुरे ॥२२॥
वस्फूचैतितत्वमसीतिमहावाक्यार्थः ॥ तन्मनस्कास्त

दालापास्तद्विचेष्टास्तदात्मिकाः॥तद्गुणानेवगायंत्यो
नात्मागाराणिसंस्मरुः॥१८॥इतिसिद्धिः॥ननुतद्योहं
सोसौयोसौसोहमित्यैक्यंचपरस्परं॥तैत्तरीयकेचा
हमस्मिब्रह्माहमस्मीतिपठ्यते॥तत्रमध्यस्थंब्रह्म
पदंतमयत्रसंपद्यते॥तेनाहमस्याव्यतिहारोतोस्वरू

ORIENTAL INSTITUTE
BARODA (INDIA)

॥२३॥ पद्यतिद्वारेणधर्मारोपः॥ब्रह्माभेदःसिध्यतितथा
लीलामध्यपातिभक्तानामपिकस्मोहमहंकस्म
ड्रतिभावउच्छेदव्यवाक्यंश्रूयते॥तज्ज्ञानंभक्तिफलं
मितिप्रफुल्लमानंप्रतिपादनंतत्त्वरूपंबोधयंति ॥२३॥
रसात्मकलाङ्गकैःसंयोगवियोगात्मकलाह्निती

यभावोद्रेकेयथेतरेऽस्फुरणापादयोर्व्यभिचारि
भावास्तथाविगाढभावेनतद्भेदस्फूर्त्तिरप्येकःसन्
नुस्मार्वेदिकः॥तदात्मानंतत्त्वेनक्षिपंतितंचस्वात्म
त्वेनमोत्रव्यतिहारपदार्थइत्यर्थः॥अपरंच॥उद्दे
श्यविधेयभावस्फूर्त्यानह्यद्वैतज्ञानमस्ति।किंतु

ORIENTAL INSTITUTE
BARODA (INDIA)

॥ गी०भा० भावनामात्रं भक्तानां तु विरहभावे तदात्मकत्वमे
॥२९॥ वाखंडं स्फुरति येन तन्नीलाः स्वतः कुर्वंति तद्यथा
तथा श्रीभागवतदशमस्कंधविरहिणीप्रपंचितम
स्माभिः॥ एवं सति मुख्यं यदद्वैतज्ञानं तद्भक्तिभावे ॥२९॥
कदेशाव्यभिचारभावेष्वेकतरइति॥ सर्षपस्वर्णा

चलयोः स्ववर्णाभरणयोर्विज्ञानमलंकोस्मारत्नमयं
कथंवर्णनीयमेतिभावः॥ भक्तिमार्गीयसंन्यासेचतु
र्थपादः॥ गायत्र्यर्थस्तुयोहंसोसौयोसौसोहमितियः।
पुरुषोत्तमः॥ अहंभक्तः फलप्रकरणप्रथमाध्यायेवा
दुग्धमारइतिभिन्नसंयोगोक्तः॥ द्वितीयाध्यायेअंतर्हि

॥ गा०मी०॥ तेभगवतिद्वितीयेसोमोत्ततीयाध्यायेप्यकात्मनोरेव
॥२५॥ द्विवचनोभयभावात्मकस्फूर्त्तिः। योसोउभयभवात्म
कोचतुर्थोध्यायेतासामावीरभ्रदित्यादिसोहमिर
तिसः पुरुषोत्तमः॥ अहंभक्तेर्भिन्नोभवतितत्पंचमा ॥२५॥
ध्यायेसंयोगरभेपरमकाष्ठापन्नः। अनिर्वचनीयर

सममूहरामरसाब्धिकल्लोलसर्वेंद्रियास्वाद्यरसाः
नुभावंकरोति। वेदोक्तमहावाक्यंतत्त्वमसीति॥ अहम
स्मिब्रह्माहमस्मीत्यादि॥ विप्रयोगभावात्मकरसानं
दोभवतिसंयोगेकृष्णतवास्मीति॥ अभयंसर्वभूते
भ्योददाम्येतद्व्रतंममेति॥ मामेकमेवशरणमात्मा

॥२६॥
गा०भा०

नंसर्वदेहिनां॥२॥याहिसर्वात्मभावेनयास्यसेह्यकु
तोभयं॥इत्यादिदिक्॥अतएवश्रुतिः॥आत्मानंद्वे
धायातयपतिपत्निश्चपत्निचासवतेतामितिश्रुतेः॥
व्याससूत्रेलोकवत्तुलीलाकैवल्यमित्यादि॥सर्व
ज्ञानस्वरूपेहिब्रह्मपूर्वेरिरंसया॥ततोऽखिलजग ॥२६॥

रूपंभूत्वातत्रातिष्ठंस्तदाः॥२॥भक्ताःसर्वेपरित्यज्यप्र
मुप्राप्स्येयथारहः॥मात्मात्मरूपदानेनपरात्लीलेयं
मित्यपि॥लीलासंबंधिनस्तत्रसर्वेभगवदात्मकं॥प्र
वर्तकत्वतोवेणुनादोवेदात्मकोत्रहि॥यतोवाचोनिव
र्त्तंतेअप्राप्यमनसासहेतिश्रुतेः॥आनंदंब्रह्मणोवि

ORIENTAL INSTITUTE
BARODA (INDIA)

॥२७॥
॥ गा०भा० द्वान्नबिभेतिकथंचन ॥ ३ ॥ इति दिक्० ॥ इति श्रीव
ल्लभाचार्यविरचितं गायत्रीभाष्यं संपूर्णम् ॥
वैसाखकृष्णा ॥ २ ॥ संवत् ॥ १९० ७ ॥

॥२७॥

ORIENTAL INSTITUTE
BARODA (INDIA)